

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՅՈՒՆ

ՕՐԱԿՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ԵՌԵՎԱՆԻ ՍՏԱՆԿԱՆ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ

ՈՒՐԲԱԹ

29

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1846

ԹԻՒ

275

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլս, 26 նոյեմբերի :

Բարձրագոյն Շէյխուլամ Կէքքի զատէ Մուս-
տաֆա Նիսի Էֆէնտին ամուսն 8ին մեռնելով
կարճատե հիւանդութենէ մը ետքը անոր տեղը
փոխարինելու Իսմէթ պէյ զատէ Լըիֆ Զեք-
քի Շէյխուլամ անուանեցաւ արքայական հրո-
ւարտական :
Ինչո՞ր է ֆէնտին ալ պատերազմական ժողովոյն
Մեքէթի անուանեցաւ , փոխանակ Լըիֆ Զեք-
քի պէյին , որուն , ինչպէս վերը ծանուցինք ,
Շէյխուլամի բարձր պաշտօնը յանձնուեցաւ :
Բարձրագոյն պաշտօնի տօնախմբութիւնը ամ-
ուսն 18ին երկու շաբթի օրը սովորական փառաւոր
հանդիսիւ կատարեցաւ :
Այս օրը , կէսօրին գրեթէ երկու ժամ մնա-
ցած բոլոր օմանեան նաւատորմիդ հասաւ ի
Կոստանդնուպոլս , բարձրագոյն մեծ ծովագետ
Մեքէթի Մեքէթի փաշային հրամանատարութեամբ
ընդունուի : Սկսած անցնելու ժամանակը մեծ
հաշտութիւն եւայարի նաւը 21 թնդանոթ արձա-
կելով ողջունեց զմայրաքաղաքը , և թօփախանէն
խալիս պատասխանեցին , նոյնչափ թուով թնդա-
նոթ արձակելով : Յիշեալ եւայարի նաւը յառա-
կանալով գնաց Չըրադանի կայսերական պալատ

ԲԱՆԱՍՏԱՐԱՆՆԵՐ

Արայօր անդամոց Բնկերութեան Արեւելաց
մերոց ,
ողջոյն ի Բրիտոս Յիսուս :
Չեր սիրելութեան գիրը կարգաւորու վշտացայ
Երգի , որ գրեւ էիք թէ , « Ինչեւ Սիւրբ-Ինչեւ »
« Ինչեւ Երգ » և Կոստանդնուպոլս Կարապետ
« Ինչեւ Երգ » , իւր առաջին ձեգը և ալ Կարապետի
« Ինչեւ Երգ » Գրեւ Կարապետի : Այս ցուցակին
ընդ լրելում , իսկոյն պարտաւորեցայ բաժանել
ձեր սիրտը ընկերութեան , որ չի վհատիք ամե-
նայն , յուսալով յ՝ ամենակարողին ձեռնառու-
թիւնը , որ իւր բարեբար կամօք , թէ և երբեմն
կարողեցնէ զմեզ , բայց վերջը առաւել ևս կը
փութար : Բարձրագոյն արքայական հրովութիւնն
որ պատճառեցին ձեզի այդ սրտամաշտութեամբ
թիւնը , անակնկալու բարեբաղդիկ յաջող գի-
տական փորձ և նշան տրվեցան խոտաւորայ
կողմանէ , զորոնք համբերատար արիւթեամբ թէ
որ ընդունիմք ասորպէս բարեաց առատ պարգե-
ւատութեամբ կը մխթարվինք անտարակոյս և
արժանապէս :
Ասկի ի բովս քննի , և մարդ բարի ի վիշտս ,
կրնէ իմաստունը , յաջողութիւն և ձախորդու-
թիւն զմիմիանս կը փոխանակեն անընդհատ յա-
ջողութեամբ , որոնց ոչ մէկը կը չնային անոր

տին առջին երկաթ նետեց : Բարձրագոյն մեծ
ծովագետը անմիջապէս նաւէն ելաւ և փութա-
ցաւ իր խոնարհ յարգանաց հաւատովքը մատու-
ցանելու Նորին Վեհափառութեան , որ մար-
դասիրական սիրով և բարեհաճութեամբ ընկա-
լաւ զՆորին Բարձրութիւնը :
Բարձրագոյն Վրան մեծ հրապարակին մէջ
հիւսիսային կողմը ընդարձակ բարաշէն շինուածք
մը պիտի կառուցուի , կրտսն , ուրտեղ կառավա-
րութեան զանազան հարկաւոր թղթերը և արձա-
նագրութիւնները պիտի պահուին այսուհետեւ :
Առաւարտութիւնը որոշեց , որ երկու բանի
բուն բժիշկ իրկուին , մէկը ի Մուսուլ , և միւսը
Պաղատոյի նահանգը , որպէս զի Բօլքա ըստած
սխտին վրայօք մանրամասն հարկաւոր տեղեկու-
թիւններ ստանան : Իսմէթ էֆէնտին , որ պահա-
պան զօրաց հիւանդանոցին բժիշկն է , և մօտե-
Տրօղը , որ Փարիզու մէջ սովորէ բժշկութեան
արհեստը , մօտ օրերս պիտի մեկնին Վրապիզանի
չոգենաւով իրենց յանձնուած պաշտօնին եր-
թալու համար :
Պարսկաստանէն եկած վերջի լուրերը խիստ
տրտմաւթ են , քանզի Բօլքա մեծ կոտորած կը
նէ եղեր ի Վաւրէթ և ի Շիրազ :
Պաղատոյէն եկած նամակները կը ծանուցանեն

առ մեզ , և ոչ միւսը :
Գուցէ կը կարծէք , թէ միայն ի ձեզ են այս չա-
րաշուք տրկածները : Այլ տեսէք միանգամ , թէ
մօտ ժամանակին մէջ քանի աղէտալի հրկիզու-
թիւններ սրտաւհեցան , թէ մայրաքաղաքիս մէջ
և թէ անոր գիւղօրէքը , մանաւանդ Սամաթիոյ
և Իւսկիւտարու հրկիզութիւնները , որ մեր խեղճ
հասարակութեան ստացուածքն են բոլորովին մո-
խիր ըրին : Աւր թողունք , որ շատ ծառայական
արհեստներ ալ այս ժամանակս անգործ և անպի-
տան ըլլալով , կորուսեալները միւսանգամ ի ձեռս
բերելու միջոց մը չի կայ : Հարուստը ալ քատա-
ցան , և աղքատը բազմացան , բաւական աղ-
բուստ ունեցող հարիւրէն տասը հազու կը գտնու-
վին , և անոնք ալ մեծ գոռաւորութեամբ : Այլ
ի վերայ այս ամենայնի ոչ ոք կայ յուսահատեալ
տէր օրհնեցէ զբարեճնունդ աղնուստոհմ գեր-
դաստանս գերապատիւ աղքատէր Վերայից մերոց
որոնք իբրեւ հայր բազմագուծ և որդեսէր հա-
նապարհօր կը հոգան կրնանալ Վալիս հասարա-
կութիւնը առատ պարգեւօք և բարեյօժար տրովք
թողուցեր են իրենց առանձին և արտաքին հոգե-
րին և զբաղմունքնին , միայն իրենց մեծ հոգ և
կարեւոր գործ ըրեր են : Վալիս հասարակութիւնը
խնամէն , և անոնց կարեւոր պիտոյքը հոգալը :
Իրենց նպատաւատար և օգնական ամենակարող

թէ Վամակոսի և Հալէպի կարաւանին վրայ բազ-
մաթիւ արապներ յարձակուելով կողոպտեր են ,
մեծ վնաս հասուցանելով ճանապարհորդաց :
Ալեքսանդրիաները և սաստիկ հողմերը շա-
րունակելով , նաւաբեկութեանց դժբաղդ լուրեր
կը հասնին մեզ անպակաս : Ալ ծովուն մէջ 12 նաւ
խորտակուեր են , որոնցմէ չորսը եւրոպացի նաւեր
են : Ուրիշ երկու անգղիացի նաւեր ալ , որոնցմէ
մէկը ի խրքուէն կուգար բամպակեղէն ձեռա-
գործ սպրանք բեռնաւորած , և միւսը՝ Նիգլիս
կերթար ցորեն բեռնաւորած , Չանաքքալէի կիր-
ձին մօտ խորտակուեր են երկուքն ալ :
Պէյօղլուի մէջ գողութիւններ և զանազան
եղեռնագործութեանց դիպուածներ կը շարունա-
կուին միշտ , և այս պատճառաւ յիշեալ արուար-
ձանին պահպանական կառավարութիւնը վսեմա-
փայլ Վշիւր պէյին յանձնուեցաւ , որ Վալթայի
կառավարին է , և բարեջան ու խիստ գործունեայ
պաշտօնատար մըն է :
ՄԱՆԿԱՎԱՐ
Սկսեալ , 15 նոյեմբերի :
Ամուս 5ին քաղաքիս մէջ պատահած սոսկալի
հրկիզութիւնը 1000 տունէն աւելի հրոյ ճարմկ
ըրաւ , որոնք ամէնքն ալ հրեայի տներ են , և հի-

ղին ամբաւորօր Աջը ունենալով , ընկերակից ու-
նին առ հոգատարութեանս գլխաւոր Արուեստա-
ւորաց ազգասէր անձինքը , որոնք ալ Վերայից
բարեխրատ խորհրդոցը յօժարամիտ կամօք բա-
րեհաճելով , միաբան սիրով կը ջանան ուսումնա-
կան ընկերութիւնները վարդապետել , դպրատուն-
ները ծաղկեցնել , գիտութիւնները և ուսմունքը
յառաջացնել , ազգիս պայծառութիւնը և բա-
րեկարգութիւնը աճեցնել , ի պաշտպանութիւն
սուրբ եկեղեցւոյս Հայաստանեայց , և ի պար-
ծանս արամեան Վալիս :
Գոհ եմ ապա մեծապատիւ Վերայից մերոց ար-
գարակորով ազգասիրութենէն , որ մեր համառ օտ
յորդորանացը յօժարութեամբ լսելով և բարե-
հաճելով , բարեմիտ գիտաւորութեամբ շնորհք
ըրին ձեմարանին բարեկարգ տնօրէնութեանը ,
չնայելով իրենց արգիւնարար աշխատութիւնը ,
և գիտնալով որ ժամանակին բազմաբեղուն բա-
րիք պիտի յառաջանան անկէ ի պայծառութիւն
սուրբ եկեղեցւոյս և ի լուսաւորութիւն ազգիս :
Գոհ եմ և բոլոր արուեստաւորաց գլխաւոր
Վալթասէրներէն , որ ամէնքը միաբան սիրով իրար
ընդգրկելով , զերեարս շահելով , իրարու օգնական
և ձեռնառու ըլլալով , կը ձգնին կաշխատին ազգիս
փառքը ու պարծանքը աւելցնելու :
Եսնք գրելովս ձեզի՝ մտացս դիպումը ուրիշ

մակ 10 հազար հոգիի չափ աղքատ անձինք, առանց բնակարանի և առանց արդուստի մնացեր են: Այն մասին, ինչպե՞ս փաշան մարդասիրական ոգիէ շարժեալ չորս օր հաց և ուրիշ ուտելիք խրկեց յիշեալ հրկիզեալ դժբաղդ բնականաց՝ իր քսակէն ընելով բոլոր ծախքը: Այնպիսի հիւսկոտոսները և երեւելի անձինքը՝ ամէն ազգէ, իսկոյն ժողով մը ընելով մէջերնին՝ մինչև ցայսօր 120 հազար զուռուշ չափ դրամ հաւաքեցին կրակէ ելող խղճալեաց օգնութիւն ընելու համար, և ուրիշ բաղքներէ ալ դրամ պիտի ժողովուր:

ԵՊԻՊՏՈՍ

Ազգասիրական, 12 նոյեմբերի:

Քաղաքական լուրերը առայժմ մեծ հանդարտութեան մէջէ: Բարձրագոյն Փոխարքայն միշտ Վահրէ կը գտնուի, ուրտեղ կառավարութեան եկամուտը և պահանջները կարգի դնելու վրայօք կաշխատի: Երբին Բարձրութեան որդիքը և ուրիշ ազգականները մեծ գումար դրամաց տալիք ունին, զորոնք միտք ունի բարձրագոյն փաշան օր յառաջ կառավարութեան գանձը ժողովելու:

Վաղըից ազգային երեսփոխան (տէփուսէ) հաշակաւոր մօսիւ (Ստիլոն Պարօ, և իր եղբայրը Լեօպոլ Պարօ, որ Վահրէէ էին, ամուսն 8ին ձամբայ ելեր են Վերին Լիգիտոսը երթալու համար: Պատկէռայի արքայազուն Լուիսթօլ իշխանն ալ իր պաշտօնատարներով մեկնեցաւ այս օրերս Վերին Լիգիտոսը երթալու:

Կը հաստատեն թէ Լիգիտի Նաբօլի ընդհանուր հիւսկոտոսը, Վէքսանդրիոյ ընդհանուր հիւսկոտոս անուաներ է իր կառավարութեան հրամանաւր, փոխանակ մօսիւ Փանթօյիին, որ քանի մը ժամանակ կայ մեռաւ այս առջ:

Բան չէ, այլ այս միայն հասկը ցընել, որ միաբանական սէրը շատ բարեբեր առաջ կը բերէ, և Վստուած ի միաբանութեան է, և ոչ յանմիաբանութեան: Ուստի դուք ալ ձեզի օրինակ առնելով Վոլոյս բարետեսիլ վիճակը, ջանացէք սէրը և միաբանութիւնը հաստատելիք արմատացուցանել ի ձեզ, ձեր ընկերասէր, հայրենասէր և ազգասէր համբաւը տարածելով ընդ ամենայն աշխարհ՝ յամենայն կողմանց բարիք և ձեռնոտութիւնք գետորէն կըրէզուն, կը հոսին ի սիրտ Սիւնեաց Բնիկութեանդ: Վահրիւկը ընդունել յամենառատ Տուողէն զիւրութիւն բարեաց ամենայն գործառնութեանց ձերոց ի քաջալերութիւն ձեզ և յուրախութիւն սրտի, զոր կը բարեմաղթեմ ձեզ հանապազօր ունել պերճ և ցանկալի վիճակ բարօրութեան և բաջալաւութեան, և կը քաջալերեմ՝ զձեզ ըստ պարտաւորութեան Պատրիարքական պաշտօնի և հովուական կառավարութեան:

1846 նոյեմբեր 7,

Ի Պատրիարքարանն ամենայն Հայոց,

Ի Կոստանդնուպօլիս:

Կոստանդնուպօլիսի Պատրիարք (Տեղի կնքոյ) Մաթիէոս Երէմիայի որդի:

ՄԱՌԻՍԵՆ

Պէրու, 11 նոյեմբերի:

Հանգստութիւնը կը շարունակուի միշտ բոլոր Կորեոտանի և Լիբանանու մէջ, և հասարակութիւնը ընդհանրապէս խիստ գոհ է հիմակուան մարդասիրական և խոհեմ կառավարութենէն:

Յուպիէն Կրուստիւմ երթալու ճանապարհը քանի մը օր արգելուեցաւ հաշակաւոր Կորուկու շէյխին մարդիկներէն, բայց շէյխ Վիլիըմ ձեռք անցնելէն ի վեր, որ Կորուկու շէյխ քեռորդին է, յիշեալ ճանապարհը վերստին բացուեցաւ, և հիմակ խիստ ապահովութեամբ կը բնակուի և կուգան ճանապարհորդները:

Իարապուսի մօտերը եղած Պէյերուն մէկը, իր հրամանին տակ գտնուած պաշտօնատարի մը դէմ գանգատ ունենալով, իբր թէ իր եկամուտէն գողութիւն ըրած ըլլայ, իր ներկայութեանը բերել կուտայ զիշեալ պաշտօնատարը, և առանց երկար դատատանի՝ անոր ձեռքին մէկը կտրել կուտայ: Նահանգիս ընդհանուր կառավարիչ վիսմալիյալ Բիսմիլ փաշան՝ այս բարբարոսական դիպուածը ընելով անմիջապէս Պէրու թէ կանչեց վերայիշեալ պէյը, և քաղաքական ժողովոյն առջին դատատան ըլլալով, և նոյն պէյն ալ իր ըրած բարբարոսութիւնը խոտախնդելով, վճիռ եղաւ որ 15 հազար զուռուշ վճարէ այն խեղճ մարդուն որուն ձեռքը կտրել տուած էր, սակայն ի դատինքն ալ երեք տարի բանալ պիտի մնայ Լիբիայի բերդին մէջ: Եւս արդար վճիռը շատ աղէկ ազդեցութիւն մը պատճառեց հասարակութեանը վրայ, և երկրայտ թիւն չկայ, որ բարի օրինակ մը պիտի ըլլայ ուրիշ այսպիսի անագորոյն Պէյերուն:

Լիգիտական սուրհանդակով Վալտասէն կը գրեն թէ Քօլէրան բոլորովին դադարէ է յիշեալ քաղքին մէջ, իսկ Հալէպէն եկած նամակները կը ծա-

ՀԱՆԴԵՍ

(Ծանօթ) Եւստիպիոս Հայրապետի ամենայն Հայոց Երեսփոխանի Վերին Լիգիտոսի Կոստանդնուպօլիսի 1846 թիւ:

Տիրութիւնն խորին և սուգ անմիտութեամբ, որք տիրէին Երարատեան հայրապետական գահայից ի չորից ամաց հետէ՝ յետ մահուան Յովհաննու Ուրտեմբուրգի հայկազանց Հայրապետի, սկսան ահա տեղի տալ ի միջ, և Եստուածորդային իշխան տաճար ընդերկար այրիացեալ զորք ընդ դուռերաց իւրոց, դարձեալ սկիզբն առնու վայելքութեան՝ իբր ամ դառնաձմեռն ընդ իւր փողփողուն դարուն:

Իբրև մերձենայր ժամադրեալ օր օծութեան, և համբաւնայր ի գահոյս Հայրապետութեան Երեսփոխանին Ներսիսի, այն է իննեքորդ օր յունիսի, օր տօնի մայր եկեղեցւոյ սրբոյ Լիւթիմաշի և ամենայն եկեղեցեաց Հայոց, ահա հասանէին հայադի բազմութիւ ուխտաւորք յարտասահման տէրութեանց Տաճկաց և Պարսից, գային և ի զանազան սահմանաց կայսերութեան Ռուսաց թեմակալ Երբեպոլիսպոլս, յաջորդ վարդապետք աւագ քահանայք, և ընդ նոսա իբր 200 ուսուցիչաց և հայկազանց աշխուականք, աստիճանաւորք և ստիակաւորք: Բաւական շքեղէր գա-

նուցանեն, թէ յիշեալ ակաւոր սկսեր է Մուսուլմանք երեւնալ և արդէն քանի մը հոգի մեռեր են:

ԵՐԵՎԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՆԳՂԵՐ

Լնտրա, 5 նոյեմբերի:

Քաղաքի վրայի հասարակապետութեան Լնտրա տէրութեանը հետ միաւորելու լուրը մեծ ազդեցութիւն պատճառեց քաղաքական անձանց վրայ, և դեռ յայտնի չէ, թէ ինչ հետեանք կրնայ ունենալ այս երեւելի գործը: Քանզի Լիգիտան և Վաղըից անշուշտ այս բանին դէմ կենալ պիտի ազդէ ըստ որում Վրաքովիան ազատ քաղաք մնալու համար ժամանակաւ յատուկ ժողով և դաշնագրութիւն եղած է ի Վիլնիս: Լնտրոյի սիրոյ, և Բրուսիոյ տէրութեանց մէջ, որոնց խորհրդակից էին Լիգիտան և Վաղըից: Բայց օրագիրը կը թէ թէ հիւսիսային տէրութիւնները Մոնթենապիէի դքսին ամուսնութեան պատճառաւ՝ Վաղըից և Լիգիտայ կառավարութեան մէջ պատահած տարաձայնութենէն օգուտ քաղելով, այս նոր որոշումը ի գործ դրին, առանց անոնց հաճութիւնը ստանալու:

Լնտրոյի, Բրուսիոյ և Ռուսիոյ դեսպանները այս օրերս լորտ Լաւրէնթիւսին հետ երկար խորհուրդ մը ունեցան, որ հասարակօրէն կը կարծու թէ Վրաքովիայի գործին համար է:

Լաւրէնթիւս տղերս աղբիւրքեր մատուցեր էին և կառավարութեանը, որպէսզի Լիգիտայ և Բուլանտայ ամէն նաւահանգիստները ազատ ըլլան զանազան արմատեաց մտնելուն համար, այսինքն ամենեւեմ մաքս և ուրիշ հարկ մը չդրուի անոնց վրայ, բայց կառավարութիւնը այս խնդիրը չնկատեց և միայն ունի հաստատ պահելու հիմակուան տուրքը, որ չորս շէլին է ամէն մէկ բարթերին համար:

Ըստ հայտագի բազմութիւ այցելուաց Տիփիսի ընդ քաղաքական ազգային հոգաբարձուի Իւրեանց (Վօլովա) բարեձնուող Մովսիսի տէր Վրեգորեան, և այլոց ազնուականաց, որք գային սպառազնեալք թմբկօք և փողովք և գրօշկօք:

Յերեւան քաղաքէ՝ ըստ տնօրինելոյ ծայրագոյն զինուորական իշխանութեանն որ յայս կոչս կոչ կատու, աւաքեցան 350 զինուորք ի հետեակ զբաց, և 100 ի հեծելոց, ի պատիւ ներկայ հանդիսին, և յապահովութիւն ի վտանգաւոր դիպուածոց յայնպիսի մեծի խառնի:

Յութեքորդութեամբ և տէր քաղաքական ոտիկանն Տիփիսոյ՝ հանդերձ բազմութեան քաղաքական և զինուորական աստիճանաւորք Ռուս, ի հայ, ի գերմանացի, ի պարսիկ և ի բիւրտ աղգաց ի զանազան տեղեաց: Իսկ որք է կինն ի մերձակայ բնակչաց՝ ալք և կանայք կտրի բազմութիւ էին, մինչև համարել առաւել քան զութն հազար հոգիս: Թող զխորդապետ և զքահանայս ի զանազան կողմանց փութացեալ յայս ազգային հանգէս:

Ի չորրորդ ժամու ըստ եւրոպացւոց՝ հնչին Լորրորդութեան կոչեցեալ զանգակաց ծանայ հոգեորականաց զմերձեւալ երեկոյն ամիս զութեան, և զերանելն եկեղեցական շքեղազարդութեամբ ընդ առաջ մեծի Վահանյայպետին:

ԳԵՂՂԻԸ

Փարիզ, 7 նոյեմբերի :

Թուրքիոյ թարգմանական Գէ. յը՝ Տանթէ շոգէն
նաւով Ղուրն հասեր է, և անկէջ ամսուս 2ին
շաբաթ օրը ճամբայ ելեր է Փարիզ գալու համար:
Նորին Վարձրութեանը 28 պաշտօնատար ուղեկից
են, և մեծ փառաւորութեամբ կուգայ մեր մայր
քաղաքը. ուրտեղ հարկաւոր եղած պատրաստ
ութիւնները ՚ի գործ դրուած են արժանաւոր
մեծարանօք ընդունելու համար զյիշեալ պէյը:
Անգղիոյ դեսպան ժեմատիայը 1 օրու Նորմէն
պիլը՝ իւր խնդրոյն համեմատ՝ անցեալ ամսուս 28
ին թարգմանական Մոնթբանսիէի դքսին և դքսու
հին ներկայացաւ, իւր յարգանսց հաւատարմ
մատուցանելու համար. բանդի տըքայադուն իշխա
նին ամուսնութենէն ետքը՝ յիշեալ դեսպանը այ
ցելութեան չէր գացեր Նորին Վարձրութեանը:
Վարքովիայի հասարակապետութեան Վարքովի
երկրին միաւորելու լուրը օրինաւոր կերպիւ հա
ղորդեցաւ մօսիւ Վիլլիքին՝ Փարիզի Վարքովի դես
պանին կողմանէ: Նմանապէս Ղուրնիոյ դեսպանն
այ 1 օրու Նորմէնպիլին իմացուց, և այս պատ
ճառաւ քաղաքական երևելի անձինքը մասնաւոր
բապէս այս կարևոր գործին վրայօք զբաղեալ են:

ՕՒՆԱՆՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չփառնիս, 29 նոյեմբերի :

Ղուրն ու շաքանք այս տարի Սիւնեայ Ռիւրո
նի տարեկան հաշիւը՝ ըստ տօրտութեան հրա
տարարելու, բայց տեսնելը և քննելը անգամ
մը թէ այս յապաղումը յիշեալ ընկերութեանը
անհոգութենէն յառաջ եկած է, թէ ժամանակիս
ծախարդ գիտութեանը պատճառ եղած են:
Եւրոպէ կը համարուի մերտին յիշատակել այս
տեղ անցած տարուան Օմիւսնայ տոխարի հրկի

նամպէր երկին, լիծիտ օդն, լինու թիւնն երևէր
ծախար, չաղաղային հինուուրց արծաթի կատարը
լեռանց Վարարաւայ և Վարաւայ, կատարը՝ յա
ւանաւան վիայք մեծի հաշտութեան ընդ մէջ
կրկն և երկրի, յաւիտենական վիայք հայրենի
փառաց առաջնոյն փրկագործեալ աղղի մարդ կան
օք, (որպէս երևակայէի), ամօթխած իմն կատկա
նանօք երկայնէին ՚ի զննին այս անակնկալ երջա
նիկ վայրկենի: Ուրտն եկեղեցւոյ, որ էր 14 արք
և քոր եպիսկոպոսը, 50 վարդապետք և յարեկայք
65 ասպ և կրտսեր քահանայք և 50 սարկաւազք
և զպիրք, ՚ի միւսանգամ հնչէլ նոյն զանգակոց՝
ղեկաւորեալք ամենաշուք զարդուք՝ ելին ՚ի
համար և հասեալ առ նախագրունս կաթուղի
կատարանին, կային յաջմէ և յահեկէ անցիցն. ՚ի
միջոցս էր խումբն երաժշտաց, և շուրջ
փրկան գպիրք՝ բարձեալք զխաչս, զխաչմուս
ղապակերս և այլն: Վր նախագրամբ փորձողէր
մեծաշուք ամօթխանին՝ բարձեալ ՚ի չորից գպրաց
յառաջոյ որոյ քօլ ոսկէթել, զոր կրէին երկուք ՚ի
գպրաց, և զկնի սցա չորս սարկաւազունք հան
դեմ տապանաւօք և բուրխուօք. իսկ շուրջ զա
մենքումբ հետեակազօրն սպառազնեալ: Վըք
անակնկալ Հայրապետին ՚ի դրանց հայրապետա
նոցին լըյց զօդն առհասարակ ներդաշնակու
թեամբ շեփոթայց և գալարափողոց պահպանա

ղութիւնը, և անոր խիստ դժբաղդ հետեակնե
րը. որոնք կարճ խօսելով, գրեթէ յուսահատու
թեան մէջ ձգած էին, ոչ միայն այս սիրայօք ըն
կերութեան ազգասէր անգամները, այլ և բոլոր
հայազգի հասարակութիւնը քաղաքիս: Ուստի
այսպիսի ցաւալի վիճակի մը մէջ ինչ կրնային, և
ինչ կը պարտաւորէին ընել արդեօք Սիւնեայ Ռիւ
րո-նի անգամները, բանդի հրկիպութեան ան
տանելի փաստը անմիջապէս հետեւեցան առե
տրական սոսկալի ձախորդութիւնք, անանկու
թիւնք և ուրիշ զանազան պատահարք, վասնորոյ
կրբ և իմաստուն նաւապետ՝ խոհեմութեամբ և
զգուշութեամբ վարուելով, միաբան խորհրդով
անհրաժեշտ պարտք համարեցին իրենց՝ ապահով
նաւահանգստի մը մէջ քաշէլ ընկերութեան
նաւը, պատեւելով՝ որ հողմահար ալէ կոծութեանցը
բարեխաղը եղանակ մը յաջողէ, որպէսզի Վր
տուծոյ ողորմութեամբ և երեւելի աղքատիաց
պաշտպանութեամբ կարող ըլլայ վերստին ան
վտանգ և խաղաղութեամբ նաւարկելու ՚ի պար
ճանս և յօգուտ հայկազնեան զարմիս:
Ուստի Սիւնեայ Ռիւրո-նի կառավարութիւնը
մեծ բարեբաղդութիւն կը համարի իրեն՝ ծանու
ցանելու այսօր բարեմիտ հասարակութեանը, թէ
Վիլլիքին Նախախնամութեան շնորհիւ՝ այսպիսի
անակնուկենի փորձութիւններէ ազատ պահելով
զիշեալ աղքատիական և ուսումնասիրական ան
գրանիկ ընկերութիւնը, ահա անոր հինգերորդ
տարեկան հաշիւը կը հրատարակէ Վրալուայ Վարա
պէան միջոցաւ, ներողութիւն խնդրելով խոնար
հաբարնայն հաշիւին ակամայ կամօք ուշանալուն
համար, և միանգամայն աղաչելով յիշեալ ընկե
րութեան մեծապատիւ պաշտպանները և բարե
բարները, որպէսզի իրենց աղքատիական խնամքը
հովանի ընեն միշտ անոր վրայ ՚ի փառս Ստուծոյ
և ՚ի միթթարութիւն հայազգի մանկուոյն:

կան գնդին. իսկ զանկեղծ ժողովրդականա իւր ան
բաւ ուրախութեամբ:
Վեալ Հայրապետին զանձամբ զուրջառ ոսկե
թել և զխաչ և զգաւտղան ՚ի ձեռս, եմուտ ՚ի
ներքոյ վաղապատրաստ ամօթխանոյն. նոյնժա
մայն բարձրացաւ երգն՝ Հրաշափառ Նստուած
և միշտ բարեխնամը, հնչեցան անմիջապէս և
բոլոր զանգակք, և պարաւորութիւն ուխտին ե
կեղեցւոյ ուղղեաց զնթացս իւր դէպ յեկեղեցին
որոց հասեալ ՚ի մեծ սալատաւն և տարածեալ
զառաջեալ զանգակատան, զետեղեցան իւրաքան
չիւրն յիւրում կարգի ըստ նախնիթաց տնօրէնու
թեան, և սրբաղնագոյն Հայրապետին Ներսիսի
կատարեալ զարեմաղթութեան սաղմոսն՝ Ոքեղ
տէր համբարձի զաչս իմ, որ բնակեալք ես յեր
կինս, սկսաւ և կատարեցաւ երեկոյեան ժամբը
գութիւնն: Վիշերապաշտօնն իններորդ աւուր
յունիսի ՚ի զլուսեւ ըստ սահմանեալ տնօրէնու
թեան, կատարելով զոծն տաճարին և համայն
եկեղեցեաց Հայոց, ըստ տեսլեան սրբոյն Վրի
գորի Ուսաւորչին:
՚ի ընդլութեանորդ ժամու տունջեան ըստ եւ
րոպացւոց երկցս հնչեցան նախագրեալ զանգակք
որք ծանուցին եկեղեցականաց և աշխարհականաց
զգաւրուստ սրբաղնագոյն Հայրապետին իրաւաւորն
՚ի խոտորվանութիւն և յերդումն: Ռորդ եկեղե

ՀԱՇՈՒԵՑՈՒՑԱԿ			
Հինգերորդ տարւոյն Սիւնեայ ընկերութեան, սկսեալ 1845 սեպտեմբերի 1էն, մինչև ցփեղ օգոստոսի 1846,			
Ընկերութեան հինգերորդ տարւան եկամուտը:			
	բաժին		զուրուշ
Անուանեալ տունը Տառեանց	20	.	1000
Ճանիկ ամիրայ	10	.	500
Գէորգ ամիրայ Երաման	10	.	500
Տէր Զաքարիա	1	.	50
Նիկողոս աղա Հովսէփոս	1	.	50
Սահակ աղա Բէշտալճեան	1	.	50
Պետրոս ամիրա Եռասոփեան	15	.	750
Արթուր ամիրա Երաման	8	.	400
Ստեփան աղա Ապրեան	8	.	400
Սահակ աղա Ապրեան	4	.	200
Ստեփան աղա Չէլիկեան	4	.	200
Վառնայի հայազգի երեւելք	5	.	250
Զաքարիա Շահաղեանց	5	.	250
Աղլասէր ոմն	20	.	1000
Հնգամսանի պարսնայք:			
Մարտիրոս Թադէոս Աբգար	1	.	50
Բարսեղ Յովակիմ	1	.	50
Խաչիկ Մովսէս	1	.	50
Յովհաննէս Մ. Մովսէս	1	.	50
Խաչիկ Ա. Թովմաս	1	.	50
Աղէքսանդր Ստեփաննոս	1	.	50
Մինաս Գրիգոր Յովակիմ	1	.	50
Խաչիկ աղա ՚ի Պաղատ	5	.	250
Անոր ձեռքը	5	.	250
Մշտնջենաւոր դրամոց բաժինը:			
Վրեմաիոյ Լազարեանց տունը	20	.	1000
Գրիգոր աղա Աբէլուն	8	.	400
Պարոն Աւետիք Գալատեան	5	.	250
Պարոն Թ. Խ. Աւետուկեան	5	.	250
Պարոն Մանուկ Յարգանանեան	2	.	100
Պարոն Սարգսի աղաւ յոյն	2	.	100
Անցած տարւանէ մնացած պահանջք	.	.	1250
Տոկոս դրամոց	.	.	2250
Անցած տարւան պատրաստ դրամը	.	.	11822
բաժին 171		զուրուշ	23872

ցականաց թոյլտրեցաւ մտանել յեկեղեցին. իսկ
յաշխարհականացն՝ միայն աստիճանաւորաց, աղ
նուական տիկնայց և հեռաւոր ուխտաւորաց՝ ա
ւելել քուն 3000 անձանց: Օկնի խոտորվանու
թեանն՝ սրբաղնագոյն Հայրապետն մերձեցաւ
առ բեմն Նստուածածնայ, զառաջեալ որոյ զե
տեղեալէր գրասեղան և երդմնագիր ՚ի վերայ,
աստի և անտի սուրբ խաչ և սուրբ աւետարան
և չորս արծաթի մոմակալք ՚ի ծայրս գրասեղա
նոյն, ուր և կատարեաց զերդումն իւր՝ վասն հա
ւատարիմ հպատակութեան առ աթոռ ամենու
ղորմած կայսեր ամենայն Ռուսաց ըստ հասարակ
եալ ձեռն: Օկնի որոյ սկսաւ սուրբ պատարագն
և Նորին Վեհափայլութիւն մտեալ յաւանդա
տունն զգեստաւորեցաւ, և յեւանել նորա անտի
կրէին զառաջեալ նորա երկու գպիրք զքօլ ոսկե
թել, և չորս սարկաւազունք խնկարկէին զնա:
Յաջմէ և յահեկէ գնային կերոնակիւրք. իսկ ՚ի
յետուստ՝ կրէր գաւաղան Վըքլ վարդապետն.
մատուցեալ ապա սրբաղնագոյն Հայրապետին ա
ռաջի նոյն սեղանոյ լուսոցաւ: Յայտմ միջոցի եկ
եալ կային՝ յաջմէ և յահեկէ նորա երկոտասան
Վըք և քոր եպիսկոպոսք՝ ամենեքեան մեծաշուք
զգեստաւորեալք, որոց և աջակցութեամբն եւ
՚ի բեմն սուրբ Նստուածածնայ:
(Մնացորդն հետեւեալ խոսով):

Ընկերութեան հինգերորդ տարւան ծախքը :

Աբխազական վարժապետին տարեկան վարձքը	ղուրուշ	5000
Ղապաղայի վարժապետին	"	5000
Մէնիմէնի վարժապետին 9 ամսական	"	650
Ղազկի վարժապետին 8 ամսական	"	800
Այլոյնի վարժապետին 8 ամսական	"	450
Վառնայի վարժապետին տարեկան վարձքը	"	2000
Մանիսայի դպրատան օգնութիւն	"	1280
Քրքաղաւի դպրատան օգնութիւն	"	450
Պայլանորի վարժապետին տարեկան վարձքը	"	600
Պերլանայի վարժապետին 2 ամսական	"	400
Ընկերութեան քարտուղարին տարեկան վարձքը	"	1800
Մէսրոպեան և ուրիշ դպրատանց ձրի գրեանք	"	1081
Կալիթայի Ազգասէր օրագրին արժէքը և ծախքը	"	500
Ընկերութեան համար 1000 օրինակ տպեալ անդորրագիր	"	100
Ընչոք տարուան պահանջքը , որ չուսուեցաւ	"	1250
Պատրաստ գրամ սեպտեմբերի 1էն	"	6751

ղուրուշ 25372

Հաստ անգամ բարեպատեհ առիթներ ունեցանք Կոստանդնուպօլսոյ ամենապատու բարձր սրբազան Մատթէոս Պատրիարքին ազգասիրական ջնախարհիկ եռանդը և հայրական խնամքը յիշատակելու , զորոնք արժանագույն յարատեւութեամբ մը 'ի գործ կը դնեն միշտ՝ ամէն տեղ եղած դպրատանց բարեկարգութեանը , և ուսումնասիրական ընկերութեանց հաստատութեանը և յառաջագիւ մութեանը համար : Սուտի այս անգամ ալ Վիւննայի ուսումնալսան Ընկերութեան ծախքը վիճակը իմանալով , փութացեր է քաջալերական և միտքարական նստակ մը գրելու անոր սիրայօգ անդամոցը , որոնք , երախտագէտ զգացողութիւններէ շարժեալ՝ պարտաւորեցին զմեզ հրապարակաւ յայտնել իրենց մտերիմ և խանար շնորհակալեաց հաւաստիքը առ Նորին Վեհափայլ Սրբազնութիւն , և միանգամայն օրագրին միջոցաւ 'ի տիպ արձանագուցանել յիշեալ օրհնածիր նամակին օրինակը . որնոր առաջակայ թերթիս Բանասիրական մէջ պիտի տեսնեն մեր բարեսէր ընթերցողները :

Արեւելի է թէ մեր ուսումնասէր ընթերցողներէն ոմանք կը յիշեն , թէ Լըշալէ-այ Մարապեան 203երորդ թուոյն մէջ յիշատակութիւն ըրած եմք շերամի (իփէք պէօճէկի) վրայօք գիրք մը գրուած ըլլալը Մեքսիկայի անուամբ : Եւս գրքին հեղինակը յարգամեծար Կոնստանտին Յակոբ աղայն է , որ մօտ օրերս Կոստանդնուպօլսոյ մէջ հրատարակած է Հանրայն պապիէր ճը շերամ պապիէր , որուն մէջ մանրամասն հարկաւոր տեղեկութիւններ տրուած են , թէ ինչպէս հոգ տանելու է շերամները մեծցնելու համար , որ առողջ մնան և աղէկ խողակ չ'ենեն , այսինքն ինչ աստիճան տաքութիւն տալու է շերամոց հասակին համեմատ ըստ ջերմաչափի Ռեօմուրի , որչափ և ինչպէս կերակուր տալու է , որչափ բանւոր գործածել կը հարկաւորի , ինչպէս և որքան տեղ պէտք է բռնեն շերամները՝ քանի որ կաճին և այլն : Եւս կարեւոր տեղեկութեանց առջև շերամոց պատկերներն ալ դրուած են ըստ հասակին , անոնց ծնունդէն սկսեալ մինչև 44 օր , որ թիթեռն կը լըլան :

Եւս բազմազատակ աշխատասիրութեան օգտակարութիւնը աղէկ ծանաչելով վսեմափայլ Ղէզայիրեան Մկրտչամիրան , և ազգասիրական գիւշարժեալ բարեհաճեր է իր առատածեռն արդեամբը տպագրել տալ զայն , յօգուտ հայ ազգի հասարակութեան , որոնցմէ 30 հատի չափ

ալ Իզմիր խրկած է , քաղաքիս երեւելի հայոց ձրի աբար բաժնուէրու համար :

Եւս հանրայն պատկերները Եւստօլուի աւելն կողմերը այս օրինակ տարածուելով , երկբայու թիւն չունիմք , թէ մեծ օգուտ պիտի քաղեն մերազնեայ մետաքսագործները , որոնք մինչև հիմակ ամէն տեղ մէյմէկ կերպ և արտաւաւոր եղանակաւ մեծցնելով շերամները , փոխանակ շահ ընելու՝ շատ անգամ դժբաղդաբար մնաս ալ կը լըլենին : Բայց այժմ յիշեալ հանրայն պատկերը ձեռքերին ունենալով , իրենց խիստ օգտակար և ապահով առաջնորդ մը պիտի ըլլայ մետաքսագործութեան արհեստը յաջողութեամբ և մեծ շահով յառաջացնելու համար :

Եւս երբ կը համարիմք յիշեալ վսեմափայլ Վիլիամին այսպիսի հայրենասիրական եռանդը գովութեամբ և երախտագիտութեամբ յիշատակելու այս տեղս , քանզի բարեսէր հասարակութեանը 'ի վաղուց ծանօթ է անոր սգգասիրական և ուսումնասիրական բարեգութ խնամքը :

Օտարագիւ հայասէր բարեկամին մէկը հետեւեալ յօդուածը կը հաղորդէ մեզ :

«Մոլտալիայի և Վալաքիայի իշխանութեանցը մէջ հայերը կատարեալ ապահովութեամբ և ազատութեամբ կը պաշտեն իրենց հայրենի հաւատքը , և երեւելի հանդիսացեր են իրենց գործունէութեամբ , արգարասիրութեամբ , մաքրասէր բնաւորութեամբ և իրենց բարեկրթութեամբ : Իրոսիայի տէրութեան , ներքին խորհրդական Կայսէրպաշայի ասպետը իրիտ գովութեամբ կը խօսի հայոց համար , այս երկու իշխանութեանց վերայօք ըրած ստորագրութեանը մէջ : Յիշեալ ասպետը ներկայ գտնուել է Կալի հայոց դպրատան տարեկան հարցաքննութեան հանդէսին մէջ , որ բարեկարգ կառավարութեամբ յառաջագիւ կը ծաղկի օր ըստ օրէ : Մօսկա Կայսէրպաշայի ասպետը շատ ծանօթ է Կեմալիոյ մէջ՝ իր աշխարհագրական գիրքերով , որոնց մէջ նշանակութեան արժանի են իւր երկու աշխատասիրութիւնները , այսինքն մէկը Ռաշիդ ճանապարհորդի Իրաքի մէջ , և միւսը՝ Յունաստանի համար : Կալի ի է թէ ժամանակաւ Հայաստանի մէջ ալ ճանապարհորդութիւն մը ընէ . ըստ որում յիշեալ երեւելի ասպետը խիստ հայասէր անձ մըն է :

Մանիսայի ջրեպանը ամսուս 17ին կիրակի իրիկուան դէմ գողերու հանդիպելով յիշեալ քաղքին գրեթէ մէկ ժամ մնացած , կողոպտեր են զինքը և հետը եղած քանի մը ձանապարհորդները , որոնց ամէնուն քովը 50 հազար զուրուշի չափ դրամ կար : Թէպէտեղ գողերը ձեռք ձգելու համար հարկաւոր միջոցները 'ի գործ դրուեցաւ , բայց դեռ բարեյաջող վախճան մը չունեցան :

Եւստօլուի կողմերէն եկած նամակները կը ծանուցանեն թէ ընդհանրապէս ամէն ձանապարհները ապահով չեն , և այսպիսի դժբաղդ գիւտածներ և մարդասպանութիւններ միշտ անպակաս են :

Նոյեմբերի 16ին շաբաթ իրիկունը քաղաքիս ամրոցներուն թնդանօթները յայտնեցին մահմետականաց հետեւեալ սուր Բուրպան պայրամի տօնախմբութիւնը ըլլալը ,

Անցած կիրակի առաւօտուն հասու մեր նաւահանգիստը Հուէտի տէրութեան երկու նաւ ,

այսինքն մէկ ֆուէկաթ և մէկ գօրվէթ : Յուէկաթին մէջն է Հուէտի և Կորվէգիայի թագաւորութեանց ժառանգ արքայազուն Օսթար իշխանը , որ Յունաստանէն կուգայ այս կողմերը պարտելու :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄ ԵՒ ՄԱՐԿԱԿԱՆ
ՏՆՈՒՄՈՒՄ

Զմիռնիս , 29 նոյեմբերի .

Առեւտուրինս ընդ հանրապէս յաջող վիճակի մէջ է և այս օրերս բաւական վաճառմունք եղան :

Վիթիս : Կուրուի 60—70 սէփէթի չափ ծախուեցաւ 90—91 զուրուշի չէքին . հիմակուհիմա շատ ապրանք չմնաց քաղաքիս մէջ :

Տորոն : Իւրաքաճառ է , այս օրուան արժողութիւնը 225—235 զուրուշէ խանթարը՝ ըստ տեսակին :

Ղէհրի : Ինչ մնաց , մանաւանդ անարատ ապրանք ամենեւին չկայ , և եթէ գալու ըլլայ 35 զուրուշի կը ծախուի հօխան : Միջակ տեսակէն 100 պարկ ծախուեցաւ 30 ուկէս զուրուշի :

Սուտամ : Եւս օրուան արժողութիւնը 38 զուրուշէ Պօլսոյ քիլէն , բայց քիչ ապրանք կայ :

Բամպակ : Իւրաքաճառ է 250—255 զուրուշի խանթարը :

Սիւրբի բուրդ : Թուէլէ առայժմ , այսու ամէնայնիւ կերելի թէ 170—175 զուրուշի խանթարը պիտի ծախու առնեն :

Չամիչ : Ինչերը բարձրացան : Բարապուրուի կարմիր չամիչին արժէքը՝ 120—122 զուրուշէ խանթարը : Ուրլայինը՝ 90 . այս տեսակին ընտրեալը՝ 110 . Չէլմէլինը՝ 85—90 . Եւստօլուի կարմիր չամիչը՝ 60—65 , սևը՝ 32—33 :

ԾԱՆՈԹՅՈՒՆ

Յայտնի է բարեսէր հատարակութեանը , թէ Լըշալէ-այ Մարապեան գործակալութեան պաշտօնը 'ի Կոստանդնուպօլսոյ , Պէռպէռեան պատուելի Լեւոնի վարժապետին յանձնուած է այսուհետեւ , որ յիշեալ թագաւորանիտ քաղաքին հայոց մայր դպրատան մէջ գիտութեանց դաստառ է , ուստի ոչ ոք մեր օրագրին վերաբերեալ աղբարարութիւն մը կունենայ ընելու կը հրաւիրուի յիշեալ պատուելիին իմաց տալ :

Որուն գրատուը կը ծախուի նաև Կալիթայի (Հնդկաստան) տպուած քանի մը տեսակ հայերէն գրքիկներ և Լեւոնի անուն օրագրին առաջին թիւէն մինչև 20 թիւը հետեւեալ գիւշերով .

Վագասէր մինչ 'ի 20 թիւ թղթա . զուրուշ 100	
Պատմութիւն սուրբ գրոց	5
Երթմանաւոր	5
Պատարագ նուէր աղօթից	5
Երակք պարսից	5
Երբեհնարան	5

Եւս կը վաճառուին 'ի հաշիւ Կալիթայի Եւստօլուի նորահաստատ Ընկերութեան , որ այս կողմի ժողովուրդոց ուսումնասիրութեանը և ազգասիրութեանը վրա փոխհայեցալ խրկած են մեզայնքան հեռաւոր քաղաքէ մը . ուստի կը յուսամք թէ բարեսէր հասարակութիւնը յօժարամոտ թեմամբ ծախու պիտի առնէ յիշեալ գրքիկներէն՝ Հնդկաստանու մեր յարգի եղբարցը ազգասիրութեան ապրացոյց մը տալու համար :